

NPM-enheten

Inspektion av Polismyndigheten i Stockholms län, City polismästardistrikt, operativa sidoenheten Norrmalm, arresten, den 15–17 januari 2014

Inledning

På uppdrag av justitieombudsmannen Cecilia Renfors genomförde t.f. enhetschefen Gunilla Bergerén samt föredragandena Elisabeth Sjöblom, Marie Hansson och Karl Lorentzon den 15–17 januari 2014 en oanmäld inspektion av Polismyndigheten i Stockholms län, City polismästardistrikt, operativa sidoenheten Norrmalm, arresten. Chefsjustitieombudsmannen Elisabet Fura deltog i en del av inspektionen den 16 januari. Parallellt genomfördes en inspektion av arrestverksamheten vid Kriminalvården, häktet Kronoberg (dnr 6889-2013).

Inspektionen är en del av JO:s uppdrag att fullgöra de uppgifter som ankommer på ett nationellt besöksorgan (national preventive mechanism, NPM) enligt det fakultativa (frivilliga) protokollet den 18 december 2002 till Förenta nationernas konvention mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning. Förutom att fullgöra uppgifter som NPM syftade inspektionen till att följa upp de frågor om ansvarsfördelning mellan Polismyndigheten i Stockholms län, City polismästardistrikt, polisarresten häktet Kronoberg och Kriminalvården som aktualiserades i JO:s ärende dnr 3076-2012.

Inspektionens genomförande

Inspektionen inleddes med att JO:s medarbetare togs emot av biträdande arrestföreståndaren/kommissarien Kenneth Andersson. Därefter förevisades fyra väntarresten, inskrivningsutrymmet m.m. på plan fyra. Samtal fördes med åtta intagna i arresten hos Kriminalvården (gripna och anhållna). Hos polisen fördes samtal med personal. En översiktlig granskning av arrestant- och omhändertagandeblad genomfördes. En del av inspektionen förlades till kvällstid den 16 januari. Inspektionen avslutades med en sammanfattande genomgång med arrestföreståndaren/kommissarien Jörgen Nilsson och Kenneth Andersson.

lakttagelser m.m. under inspektionen

Organisation m.m.

City polismästardistrikt, operativa sidoenheten Norrmalm, är samlokaliserat med Kriminalvården, häktet Kronoberg. Inspektionen avsåg polisens arrestintag och fyra väntarresten på våning fyra. Frihetsberövade som ska placeras i arrest förs i hiss upp till kriminalvårdens lokaler på våning sju. Enligt den överenskommelse som finns mellan Polismyndigheten i Stockholms län, City polismästardistrikt och Kriminalvården, ska Kriminalvården tillhandahålla 33 arrestplatser vid häktet Kronoberg. På grund av en pågående ombyggnad finns det för närvarande 20 arrestplatser tillgängliga. Arrestlokaler finns även vid operativa sidoenheten Södermalm.

Den ovan nämnda överenskommelsen mellan polisen och Kriminalvården är muntlig. Det finns enligt polisen också en tyst överenskommelse om att Kriminalvården flyttar häktade till häktet Sollentuna på fredagar. Man gör detta för att platser ska finnas tillgängliga för gripna och anhållna eftersom behovet av platser är större då Årlingen tas cirka 8 000 frihetsberövade in i arresten. Polisen har dock sällan tillgång till samtliga arrestplatser enligt avtalet, varför frihetsberövade transporteras till andra arrester i länet. Personer omhändertagna för berusning enligt lagen (1976:511) om omhändertagande av berusade personer m.m. (LOB) kan ibland föras till Beroendeakuten vid S:t Görans sjukhus eller Södersjukhuset. Ungdomar förs till Maria Ungdoms Akutmottagning.

Det finns en gällande distriktsorder för polisarrestverksamheten vid de operativa sidoenheterna Södermalm och Norrmalm (DO 1 2013:14 102-A). Norrmalmsenheten har framfört synpunkter till ledningen på orderns utformning, bl.a. att distriktsordern är skriven som om arresterna vid Norrmalm och Södermalm ser likadana ut, vilket inte är fallet. Norrmalmsenheten skiljer sig genom att arrestbefälet inte har full insyn över samtliga som placerats i arresten hos Kriminalvården. Det inträffar regelmässigt att andra myndigheter, t.ex. Ekobrottsmyndigheten eller Tullverket, tar frihetsberövade direkt till våning sju utan att den frihetsberövade blir inskriven i arrestloggaren som finns på våning fyra. Denna kategori av frihetsberövade har i regel gripits eller blivit anhållna i ett annat polismästardistrikt där förmansprövning genomförts. Arrestbefälet har i sådana fall ingen kännedom om att en intagen placerats i arresten. Trots detta är arrestbefälet, enligt distriktsorder, ansvarig för samtliga frihetsberövade. Det rimliga vore att arrestbefälet vid Norrmalmsenheten ansvarar för de intagna som är placerade i väntarresten och intagna som efter förmansprövning placerats i arresten. Ansvaret för övriga intagna borde ligga på den myndighet eller polismästardistrikt som beslutat om placering i arrest. Samarbetet med Kriminalvården beskrivs som bra.

Insättning i arrest, förmansprövning och frigivning

Förmansprövning av frihetsberövade sker av arrestbefäl på plan fyra. I de fall en frihetsberövad uppträder våldsamt förs denne direkt med hiss till plan sju och förmansprövning genomförs där av arrestbefälet. I samband med förmansprövningen dokumenteras eventuella skador, sjukdomar och behov av mediciner. Arrestantblad

eller omhändertagandeblad upprättas av polisen. Den frihetsberövade överlämnas därefter till häktets personal för avvisitering och insättning i arrest. Arrestantblad eller omhändertagandeblad överlämnas till häktets personal. Kriminalvården kontaktar arrestbefälet när de bedömer att personer omhändertagna för berusning kan frigges. Det är kriminalvårdens personal som verkställer frigivningen. När gripna och anhållna ska försättas på fri fot verkställs detta av polisens utredare.

Polispersonal uppgav att det förekommer att utredande poliser glömmer att underätta arrestbefälet att den frihetsberövade försatts på fri fot. Arrestbefälet har vid dessa tillfällen ingen vetskap om detta. Enligt distriktsordern är arrestbefälet ansvarig för att personer inte är felaktigt frihetsberövade. Distriktsordern bygger på att polisen har en egen arrestavdelning vilket inte är fallet. Vidare framfördes att enligt distriktsordern ska två poliser närvara när en frihetsberövad sätts på fri fot men på grund av begränsade resurser är så inte alltid fallet.

Information om rättigheter

Rikspolisstyrelsen (RPS) har tillsammans med Riksåklagaren tagit fram ett informationsblad, på 43 olika språk, med information om intagnas rättigheter i samband med frihetsberövandet. Informationsbladet finns tillgängligt på samtliga polismyndigheter.

Enligt polisen delas informationsbladet ibland ut av förhørsledaren i samband med förhör. Att så har skett noteras inte. Informationsbladet finns tillgängligt, på flera språk, i en låda hos arrestbefälet. Det finns inga särskilda rutiner för hur frihetsberövade ska informeras om sina rättigheter.

Personal från JO var närvarande när en gripen man fördes in på plan 4. I samband med förmansprövning och avrapportering överlämnades informationsblad på svenska och arabiska till honom. Trots att mannen påtalade för polisen att han inte kunde läsa gavs ingen muntlig information om rättigheter. Andra intagna som JO:s medarbetare talade med uppgav att polisen varken muntligen eller skriftligen informerat dem om deras rättigheter.

Underrättelse till anhöriga

Frihetsberövade tillfrågas inte om anhöriga ska underrättas om frihetsberövandet.

Flera intagna framförde att de inte tillfrågats om anhöriga ska underrättas om frihetsberövandet. En intagen uppgav att när han själv frågade om han fick ringa sin flickvän fick han till svar av polisen att det fick de sköta på arresten. Häktespersonal uppgav att det händer att polisen lägger över en del frågor, som t.ex. samtal med anhöriga, på Kriminalvården trots att detta är polisens ansvar.

Celler, materiella förhållanden, utomhusvistelse m.m.

På plan fyra finns fyra väntarrestorer med låsbara dörrar, frontväggar av pansarglas och cirka 6 kvadratmeter golvyta. Inredningen består av en väggfast bänk. Gripna kan bli sittande i väntarresten i avvaktan på förhör i upp till en halvtimme. Den maximala förvaringstiden i väntarrest är två till tre timmar enligt muntliga riktlinjer

från RPS. Det förekommer att personer som är omhändertagna med stöd av utlänningslagen, kan bli sittande i väntarrest fem till sex timmar i avvaktan på transport. En lugn vardagsnatt kan de, om de är lugna, placeras på bänk vid någon av avviseringsplatserna. Om det är ett konstant inflöde av gripna/omhändertagna placeras de i väntarrest med stängd dörr.

Personer omhändertagna enligt lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall (LVM) får under bevakning vänta på en bänk på plan fyra i avvaktan på transport till LVM-hem. Även barn och ungdomar som omhändertagits enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) placeras på bänk i avvaktan på transport till LVU-hem.

En intagen uppgav att han varit inlåst under cirka sex timmar i väntarrest med avbrott för förhör. Han anhölls efter förhöret och fördes därefter till arresten. Vid kontroll av upprättat protokoll över frihetsberövandet framkom att mannen varit placerad i väntarrest under drygt fyra timmar.

Tillsyn

Det är enligt polisen vakthavande befäl på häktet som beslutar om tillsynsfrekvens beträffande samtliga intagna (se protokoll i ärende 6889-2013 avseende arrestverksamheten vid häktet Kronoberg).

Hälso-och sjukvård

I distriktsorder om polisarrestorer framgår att när en frihetsberövad person förvaras på häktet Kronoberg för polismästardistriktets räkning, ansvarar arrestbefälet för att kontakter med häktet rörande den frihetsberövade (exempelvis hälsotillstånd) dokumenteras. Arrestbefälet ansvarar även för att de åtgärder som polismyndigheten vidtar med anledning av detta dokumenteras.

Om behov av läkare finns i samband med förmansprövningen är det arrestbefälet som beslutar om läkare ska tillkallas. Polisen kontaktar jourläkare vilket meddelas vakthavande befäl på häktet innan personen förs till plan 7. När den frihetsberövade placerats i arrest är det vakthavande befäl hos häktet som beslutar om att läkare ska tillkallas. Häktet informerar arrestbefälet att detta har gjorts. Polisen gör ingen egen bedömning avseende behovet av läkare när den frihetsberövade väl överlämnats till Kriminalvården. I de fall en intagen har med sig egna läkemedel tas dessa om hand av häktets personal i samband med inskrivningen. Notering om läkarkontakt förs på arrestant- eller omhändertagandeblad och i arrestliggaren.

Några intagna uppgav att de inte tillfrågats om skador, sjukdomar och eventuell mediciner i samband med förmansprövning. I samtal med Kriminalvårdens arrestpersonal framkom att det kan uppstå risk för dubbelbehandling m.m. när kommunikationen brister mellan polisen och kriminalvården (se s. 5 i protokoll i ärende 6889-2013).

Avslutande genomgång

JO:s medarbetare redogjorde för iakttagelser m.m. från inspektionen.

Polisen anförde bl.a. följande. Norrmalmsenheten är enig om att arrestbefälen inte kan ansvara för andra intagna än de som finns i väntarresten och de intagna som efter förmansprövning på plan fyra placerats i arresten. Det är således inte möjligt för arrestbefälen att ansvara för intagna som placerats direkt på plan sju av t.ex. Ekobrottsmyndigheten eller Tullkriminalen. Därför anser man att distriktsordern måste ändras.

Med anledning av att få intagna fått del av informationsblad om rättigheter uppgav Jörgen Nilsson att Kriminalvården övervägt att anslå informationsbladet i sina lokaler. Han har inget mot detta men det vore bättre att polisen ger informationsbladet direkt till de intagna.

Frågan om intagnas möjlighet till sjukvård diskuterades. I samband därmed uppgav Jörgen Nilsson i huvudsak följande. Om Kriminalvården kontaktar arrestbefälet och uppger att läkare behöver tillkallas ifrågasätts aldrig den bedömningen. Frågan om vem som ska tillkalla läkare initierades av Kriminalvården, som uppgav att de fortsättningsvis ville sköta den frågan. En sådan ordning innebär mindre risk för missförstånd. Det är Kriminalvården som ansvarar för att de intagna får den sjukvård de behöver.

Därefter fördes diskussion angående väntarrest. JO:s personal framförde att personer förvarats i väntarresten längre tid än vad man från Norrmalmsenheten själva menar är rimligt.

Vid protokollet

Elisabeth Sjöblom

Justeras den

Gunilla Bergerén

Uttalanden

Jag har tagit del av protokollet. Vad som framgår föranleder mig att lämna följande kommentarer.

I 11 § Rikspolisstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om polisarrest (FAP 915-1) anges att med väntarrest avses sådana väntrum inom Polisens lokaler som är anordnade för en kortare tids förvaring av en gripen eller omhändertagen person i avvaktan på förhör, transport eller liknande.

Vid inspektionen uppmärksammades att en intagen placerats i väntarrest i över fyra timmar. Vid samtal med personal lämnades också uppgift om att personer som förts till polisstationen kan få sitta i väntarresten i upp till sex timmar. Jag noterar

att väntarrest är avsedda för kortvariga placeringar. Utformningen av utrymmena medför dessutom att intagna utsätts för onödig exponering även av andra än polisen, något som kunde iakttas vid inspektionen. Detta är naturligtvis problematiskt och jag förutsätter att Normalsenheten säkerställer att placering av intagna i väntarrest blir så kortvarig som möjligt.

Vidare finns anledning att påminna om att utgångspunkten är att underrättelse till närstående ska lämnas när någon har frihetsberövats. Bestämmelser om det finns i 24 kap. 21 a § rättegångsbalken, 17 a § polislagen och 3 § häktesförordningen. Rättegångsbalkens bestämmelse rör bl.a. gripna och anhållna och bestämmelsen i häktesförordningen bl.a. personer som omhändertagits för berusning. JO har vid flera tillfällen kritiserat polismyndigheter för brister i frågor om underrättelse till närstående. JO 2012/13 s. 165 (dnr 3682-2011) rörde en anhållen person och JO 2013/14 s. 222 (dnr 2293-2012) en person som omhändertagits för berusning. I det sistnämnda beslutet framhöll JO att det är polisens sak att på eget initiativ informera om och erbjuda den omhändertagne möjligheten att kontakta närstående. Skulle ordnings- och säkerhetsskäl hindra detta, ska man tillfråga den omhändertagne om han eller hon vill att man från polisens sida lämnar underrättelsen. Frågor om underrättelse till närstående ska dessutom dokumenteras. Polismyndigheten bör således säkerställa att det finns tydliga rutiner avseende denna fråga och att Kriminalvården informeras om rutinen.

Med anledning av det som framkommit om information till intagna vill jag hänvisa till ett initiativärende som chefsjustitieombudsmannen Elisabet Fura öppnat med anledning av tidigare inspektioner (dnr 2572-2013). Protokollet föranleder inte några ytterligare åtgärder eller uttalanden från min sida.

Cecilia Renfors

2014-05-20